

Csender Levente

A PUSZTULÁS ÖRVÉNYE

Nincs már család, ezt már nem lehet összerakni, ez a régen családnak nevezett valami már nem létezik, mintha egy zsák lisztet szórtak volna szét, atomjaira hullt, mindenki külön, a szálak elszakadtak, s mindig az erősebb kutya baszik, egyik elhullt, másik elzüllött, a harmadik megalkudott, abba gebedt bele, fölösleges is számolni a pusztulás fajtáit, csak az a baj, hogy az egészből hiányzik az emberi méltóság, és ez az egész olyan kilátástalanul megy a pusztulás felé, és céltalanul követik egymást a napszakok is, most például reggel van, s a már bepálinkázott öreget kivezeti felesége az ajtón, hogy üljön a székre, és ő azt mondja, hogy szólj Andornak, jöjjön, és akkor az udvaron egyszerre hatalmas csend lesz, az öregasszony nem szól egy szót sem, mit mondjon, három napja temették el, s az öreg még mindig nincs magánál, pedig ott állt a temetésen, nézte, hogy az újtemetőben, a krupliföld mellé, amit csak az öngyilkosok sarkának hívnak, ráengedik az idősebbik fia holttestét a fiatalabb koporsójára, de még nem fogta fel, hogy a második fia is önkezeléssel vetett véget életének, és a cselédek is megzavarodnak egy rövid időre, Mari beszalad a házba, Kinga a földet nézi, Imre nagy szemet mereszt, a ló áll feszesen és a fülét hegyezi, mert az állat is érzi a változásokat, persze nem tudja, hogy mi változik éppen, de nem tudják az öregek se, csak mint ha hirtelen légüres térbe kerültek volna, úgy érzik, de mennek a mezőre, mert ha jó az idő, menni kell, menni mindig, pontosan úgy, ahogy már hetven éve, vagy öt nappal azelőtt, akkor is ugyanúgy fogták be a Rigót, de Andor akkor már nem ment velük, mert ő ki szokott fordulni a hámból, nem is lepődtek meg, attól még mentek, mert a jó idő nem vár, akkor kell dolgozni, amikor lehet, ha esik, lehet üldögezni bent, s inni a pálinkát, és aztán eltelt egy nap, nem keresték, csak a második nap délutánján mentek megnézni, hogy hol van, s a ház felső szintjének ajtaja be volt támasztva, de nem olyan erősen, ahogy a zár vasnyelve tartja, hanem puhábban, mintha egy zsák lisztet támasztottak volna neki, és akkor megijedtek, átfutott rajtuk, hogy mi történhetett, és vitték a létrát, belökték az ablakot, Andor

meg ott lógott az ajtókilincsen, feje a nadrágszíjában, és kész, már vége volt, s az ő halálával egyszerre megváltozott minden, a züllött gyermek, akiről életében csak sajnálkozással beszéltek, csak szidták, hogy szégyen utánad, csak a baj van veled, csak menj haza és aludd ki magad, csak többet itt meg ne lássalak... de a halála egyszerre rengette meg a mindennapokat, egyszerre állította meg az időt és ébresztette rá a két öreget, hogy végképp magukra maradtak, és nincs többé senki, akit okolni lehet a bajért, nincs senki, akire az egész nyomorult helyzet rávarrható, akivel verekedni kell, aki helyett meg kell csinálni a kerítést, csak az a biztos, hogy a mezőre kell menni, mert az idő nem vár, ha nincs Andor, nélküle, hisz ő amúgy is évek óta halott volt már, bulletinje rég lejárt, a faluból jó évtizede ki se tette a lábát, de működött, mint munkagép, mint egy részeg ekevas, állandóan ott lődörgött, ült, tett-vett valahol az udvaron, az atyai háznál, a többi cseléddel egy sorban lábatlankodott, de velük ellentétben fizetést nem kapott, csak enni meg inni, ha jól dolgozott a kaszagéppel, amit csak akkor adtak a kezébe, ha senki nem értett hozzá, persze, ha valamit jól csinált, nem szólt senki semmit, ellenben, ha valamit nem csinált jól, ordítottak vele, ha nem találtak valamit az udvaron, azt ő lógatta el, aminek persze volt is olykor alapja, mert amit be lehetett cserélni pálinkára, azt mindig becserélte, és letöltötte a torkán, és olyankor kacagott, persze csak ha már részeg volt, de akkor vég nélkül, mint a bolond, és ha apjával pálinkázott, a vége mindig az lett, hogy szóba került a Tolnai Világtörténelem tizenkét kötete, amit az apja szerint eladott, az udvarhelyi antikváriusnál látta is valaki, Andor persze az elején tagadta, hogy eladta volna, aztán csak legyintett, mert a tagadásnak se látta értelmét, mert neki már tagadni sem lehetett, neki már nem volt szava, a párbeszéd úgy végződött, hogy összecsapott az apjával az udvaron, ahol felkapott valamelyikük egy karót, ütötték egymást, aztán birkóztak, elfeküdtek a földön, csépeltek egymást, míg valaki szét nem szedte a két részeget, és a verekedéseket kísérő ordítózást is megszokták a szomszédok, olyan hosszú ideje ment már, hogy szinte furcsállták, ha túl sokáig csend volt, és megnyugodtak, ha felhangzott az Isten cifrázott hangos káromlása, ahogyan indult és befejeződött náluk sokszor a nap, csak napközben és csak nyáron ment minden rendben, mert a mezőn dolgozni kell, ott nem egymással foglalkoztak, hanem a munkával, s ha reggel kifordult a fekete egyes a kapun, a szekéren három befogadott gyermek, a cseléd, az ő nője, akinek két ura és legalább öt gyermeke, abból három szanaszét,

kettő a szekéren, akkor ők mindig a mezőre indultak, mentek ők vasárnap is, mert a vasárnap is hétköznapi volt, ezt a temetésen szóvá is tette a pap, hogy náluk az ünnep is hétköznapi, és csak az időjárás számít: ha jó idő volt, mentek, ahogyan most is mennek, csak Andor nincs a szekéren, és nem téma már a Világtörténelem tizenkét köteté, és már nincs értelme annak, hogy bemenjenek azon az oldalon, ahol Andor lakott, az udvar s a ház ugyan nem fog sokat változni, mert amúgy is vadon tenyészett ott minden, de talán a zöld nem lesz annyira zöld, s a pusztulás kucorodik be a völgybe, talán a főzdenél, ahol még a ló is pálinkát iszik, az esti italozások alatt még emlegetik egy ideig, aztán onnan is kikopik, mert mostanra megfogyatkoztak a szeszbrigád régi tagjai, s Andorral az egyik utolsó élharcos távozott, aki már nem tartozott igazán senkihez, csak a pálinkához, de ahhoz mélyen, sok évtizedes írástaggal, amiből saját bevallása szerint hat-ezer liter fölött volt a fogyasztása, ez persze csak a tömény, de sok fájdalmat csillapított neki, jó volt, mikor vált, de jó volt fájdalomcsillapítónak is, mikor a saját fogát húzta patentfogóval, jó volt, mikor megsértették, jó volt, ha szidták, és jó volt csak úgy is, ha ki akart hagyni néhány napot, csak azt az egyet nem lehetett rá mondani, hogy szeszfogyasztásban gyenge volt, azt igen, hogy a hétköznapi dolgokhoz mint család, munka, előrejutás talán soha nem is könyített, de erős volt, mert erősnek kell lenni, hogy valaki hatezer liter fölé igya magát, legalábbis bírni, és abban az egyben jó volt, de már az elején kisodródott, s az emberek szemében nem volt ember, sem paraszt, sem munkás, legfeljebb napszámos, néha, egy kiszámíthatatlan napszámos, akivel, ha nem ivott, nem volt baj, de senki nem merte megjósolni, hogy másnap számíthat-e rá, mert valahonnan mindig szerzett pálinkát, a szidás mit sem ért, a szavakat nem hallotta, vissza se szólt, csak kacagott, s a kacagása annak kacagása volt, akinek semmije sincsen, s akiben már semmi tartalék nem maradt, még Ilonka sem maradt meg neki, az az anyjával egyidős elvált asszony, aki Galacról költözött vissza, mert verte a férje, aztán inkább hazament a szülőfaluba ápolni az öreganyját, minthogy veresse magát, és amikor meghalt az öregasszony, ő meg üldögélt törött lábbal a sparhelt mellett, az ablakon benézett a medve, ő meg ijedtében alig tudta felvon-szolni magát az emeletre, úgy gondolta, hogy szükség van valakire, ő nem akar egyedül lenni, akkor akadt össze Andorral, s aztán évekig elpálinkáztak odabent Hajnorfában, mert a piritust mindketten szerették, és Ilonka kiváló varrónő volt, és noha az elején még pén-

zért, aztán csak pálinkáért varrt, jól megvoltak ketten, még akkor sem panaszkodott, mikor Andor kiverte az aranyfogát, és szilvóriumra cserélte, ami már szép csendesen folyt le a torkukon, s együtt gyűjtöttek a hosszú csikkeket is egy nejlonzacskóba, mikor jól ment, aztán ínség idején összedugtak négy-öt csikket a tavaszi fűzfából faragott szipkába, és nagyokat pöfékeltek, de aztán Ilonka rákos lett, orvoshoz nem ment, mert nem volt semmiféle papírja, csak túrt egy ideig, varrt, amíg tudott ülni, de aztán már ülni sem tudott, csak feküdni, aztán már az is kín lett, gyógyteás cseberben kucorgott félnapokat, nehéz morfiumtablettákat szedett, és szórtan lett a fájdalomtól, fogyott, fehéredett, végül már feküdni sem tudott, csak nézni ijedten a nagy sötét szemével, várva, hogy vége legyen, s a félelem a végtől, és aztán Andor megint egyedül maradt, nem volt kit ápolni, kinek a nyögéseit hallgatni, kit tisztába rakni, csak az üres ház, a falánk kopogóbogaraktól sercegő gerendák, egy szürke macska, napról napra növekvő rendetlenség és kosz, mert Andor még többet ivott, többé nem is lehetett látni józanon, mert oka volt, hát ivott, persze ha nem lett volna, akkor is iszik, de volt, és napokig nem látták, mikor pálinkához jutott, az élősködők kezdtek átvenni az uralmat, s ha Andor hátravette magát az ágyon, tetűporfelhő emelkedett fel a duszából, amit az állatkák ellen szórt ki, s a pálinka, amivel magát kínálta, végigfolyt az ágy melletti széken, az ágy mellé pakolta a csikkeket, az üveget és a poharat, hogy könnyen elérje, ha ürült a szesz belőle, talán az egyetlen emberi szokása, amit megtartott, hogy mindig pohárból ivott, csak fel kellett ülnie az ágyról, amiben Ilonka kiszenvedett, s amelyben azóta is együtt lakott a bolhákkal, amivel a macska töltötte meg a házat, nem sok mindene volt életében, legalább bolhái lettek, meg egy csomó ócska hűtője, amit összegyűjtött az udvarra nosztalgiából, mert hűtőszerelő volt a tanult mestersége, de a hűtőket csak arra használta, hogy hátradöntve hullomás szilvát tároljon bennük, ám soha nem tudta megvárni, hogy beérjen a cefre, félkész állapotban vitte a főzdesnek, hogy adjon neki cserébe pálinkát, meg egy-két hitvány tévé is volt ott, meg villanyradiátorok, és a házban olyan bonyolult drótrendszer, össze-vissza fűzőgetve toldozgatva, persze áram alatt, hogy a villanyszámlás be se mert menni, de a szomszédok be mertek menni, alig vitték el Ilonkát lábbal kifelé, megjelentek, mint a hiénák, és vitték a varrógépeket, a meleg dunyhákat, edénykészleteket, ki az utcán, ismerték Andort, s a cserekereskedelmes módszerrel: adom a pálinkát, adj ide mindent, vásároltak a végkiárusításon, megint lett

pálinka, és lett részegség, behugyozás és összeesés, aztán futott a szomszédasszony, hogy Andor az úton fekszik vérbe fagyva, és rohant az egész udvar az utcára, ahol a patakparton fejjel befelé elterült, ahogy a gravitáció húzta a meredek utcán, méterhosszon alatta az alvadt vér, és ahogy megemelték, feléledt, kifolyt a segítő kezek közül, összeszedte minden erejét, hasra fordult, megfogta a követ, amin behasadt a feje, és lassan, de biztosan mondta: ez nem puhult meg, és kacagni kezdett magán, a körülállók nem tudták, hogy sírjanak vagy röhögjenek, aztán végre felemelték, betámolyogtak vele a kapun, ő magához tért, fejét belemártotta egy kád vízbe, amiben a cefre szokott érni, az esővizet pirosra színezte a vér, és Andor csak megrázta magát és már semmi baja nem volt, az udvaron két piszli kutya vinyogott a vér szagára, két oldalt a gazzal benőtt rossz hűtők, meg tévék, mert az elején el is hitette sok emberrel a faluban, hogy ő tud a fekete-fehér tévéből színeset csinálni, aki aztán elvitte hozzá, többé nem látta viszont a készülékét, csak kibelezve, hát így kezdte, ilyen kis stikliket vitt véghez, amikkel hitelét veszítette a falu előtt, mert annak a szemében csak egyszer lehet elveszni, és vége, és ezekkel kezdődött, és azzal lett vége... csak az öregek mennek a mezőre fáradhatatlanul, öregapám kéri a pálinkát, mert nem akar tudatánál lenni, már be is állt arra a pályára, mint két fia, odaengedte magát a pusztulásnak, mert érzi, ha a pusztulás gyökeret ereszt, leteper mindenkit, addig dolgozva, míg a kiszemelt önmaga ellen fordul, saját kezével véget vet életének, aztán felhívza gyűrűzik tovább, lassú önkénnyel fészkelődik az emberek elméjében, csak akkor nyugszik meg, ha hallja a csigolyák reccsenését, a legutolsó nyögést, és beszippanthatja a kiszálló lelket, és minél több áldozata van, annál erősebb a pusztulás örvényének a húzása, amitől aztán nem kell többé a mezőre menni, mert megszűnik tőle az a szilvapálinkával átitatott világ; Rigó megpihen, mert nehéz annyi embert húzni, ő pihen, ha elfárad, ha megpihent, tovább megy, semmivel nem törődik, a két öreg egymásra néz, mintha ugyanazt gondolnák, mert ötvenhárom év alatt össze lehet ám csiszolódni, de az öreg nem gondolkozik, ő csak néz, megálltak a gondolatai még 1952-ben, amikor félreállították két évre, és kilenc évig nem hagyhatta el a falut, ő mégis elhagyta, elszökött Brassóba, a cukorgyárba dolgozni, akkor még fiatal felesége utána, s a megkeresett pénzen cséplőgépet vettek, azt a kommunisták el akarták venni, de az öreg gyorsan eladta, s az árát elmulatta, mielőtt becsengette volna a pártkasszába, és nem lépett be a pártba se, inkább felment az erdőre,

teheneket tartott, becsukta a fülét, szemét, többet nem akart látni, sem hallani, számára ott vége lett, csak néha kiáltott fel, hogy „Honvéd a Hargitán!”, s ha berúgott, levante koráról mesélt, a Horthy-korszakról, a tollas csendőrökről, a rendről, amit a „magyar világ” hozott, na ott állt meg az idő, a román idő őt már nem érdekelte, elég volt addig élni, az ötven éve történt eseményeket napra pontosan mesélte el, de ami tegnap történt, arról nem lehetett vele beszélni, egy egész korszakot úgy, ahogy van, kihagyta, s következetesen haladt a pusztulás felé, kiölt magából minden emberi érzelmet, és hiába épített fel két házat melléképületekkel, már nincs kinek továbbadni, akiknek lehetett volna, elmentek, és a két öreg nem mer belegondolni, de érzik a szorongást amiatt, hogy ketten maradtak, gyermekeik a humuszt gyarapítják, unokáik majd más országot fogják, és nem mennek vissza a szilvapálinkával átitatott nyomorba; megállítják a lovat, visszafordulnak, az idő is elborult, hazamennek inkább, az öreg iszik egy kicsit, attól megnyugszanak az idegei, aztán elmondja börtönbeli történeteit, először a részeket könnyű vigyora ül ki az arcára, aztán komor lesz, közben maga elé dörmögi, hogy nehéz volt, az öregasszony nem ad több pálinkát, erre ő felháborodik, a pusztulás kezd örvényleni a fejében, és megy zokniban a csűr felé, hogy felakassza magát, felesége utána megy, hogy kárt ne tegyen magában, csak a kötelet hagyja békén, az öregasszony, nagyon sokat kínlódott vele, és úgy van már, hogy nem bánja, akármi lesz is, csak fel ne, csak azt ne, éppen úgy ne, a kötelet hagyja békén, aztán elmúlik a roham, csend lesz, nincs kivel veszekedni, nincs kivel verekedni, nem téma többé, és nem is lesz a Tolnai Világtörténelem tizenkét kötete sem.

(*Új Horizont, 2005/1.*)